

ÎNVĂȚAREA LIMBILOR STRĂINE ÎN CONTEXTUL PROVOCĂRILOR SOCIETALE

Cristina STRAISTARI-LUNGU

cerc. șt.,

Institutul de Științe ale Educației

Abstract: *In contemporary society, language education and the formation, on this basis, of communication skills (in the mother tongue / second language / foreign languages) is a necessity for every individual, regardless of age, professional training or social condition. The ability of citizens to speak, communicate and understand each other is today considered not only a means of human interaction but also of integration into the Community, social, national, European and international levels, ensuring mutual understanding, tolerance and respect, guarantees the person's right to mobility, promotes exchanges between different states and increases the possibility of free movement.*

Societatea multiculturală actuală așează cunoașterea limbilor străine în centrul rețelei sale educaționale, mai mult, o desemnează drept dimensiune direct responsabilă de integrarea socială a individului și de succesul său profesional. Astfel se explică numărul impresionant de proiecte, conferințe și reuniuni

internaționale din ultimii ani ce au avut ca obiectiv principal armonizarea învățării limbilor străine în contextul european general și trasarea unor noi direcții de dezvoltare în ceea ce privește politicile lingvistice educative, care ar trebui să favorizeze învățarea mai multor limbi străine pe parcursul întregii vieți, astfel încât europenii să devină efectiv cetățeni plurilingvi și interculturali, capabili să comunice între ei în toate domeniile [2].

De aici, interesul major pentru studiul limbilor străine, dorința și voința oamenilor de a învăța o limbă străină la o vârstă cât mai fragedă, după cum arată și informațiile publicate în Special Eurobarometer 243 (2006), unde necesitatea învățării de către copiii mici a unei limbi străine se regăsește în răspunsurile majorității cetățenilor europeni participanți la cercetare [3].

În aceste condiții, promovarea diversității lingvistice și a educației interculturale a devenit unul dintre obiectivele majore ale Uniunii Europene, dar și una dintre principalele provocări ale lumii contemporane, inclusiv a sistemelor educaționale. Politica europeană privind educația lingvistică și învățarea limbilor străine este ghidată de stabilirea și realizarea obiectivului Consiliului de la Barcelona din martie 2002, care solicită îmbunătățirea competențelor de bază, în special, prin predarea a cel puțin două limbi străine de la o vârstă foarte fragedă [9], acesta fiind promovat și declarat prin Rezoluția Consiliului privind o Strategie Europeană pentru Multilingvism [8] și prin Comunicarea Comisiei de Multilingvism drept „un avantaj pentru Europa și un comun angajament” [4].

Aceste documente strategice au stabilit direcțiile de dezvoltare a politicilor lingvistice și au recomandat educația plurilingvă ca o temă transversală, menită să contribuie la dezvoltarea celorlalte politici ale Uniunii Europene: educaționale, sociale, culturale etc.

Astfel, îmbunătățirea calității instruirii și eficientizarea învățării limbilor străine a devenit unul dintre obiectivele-cheie ale Cadrului strategic pentru educație și formare profesională. Cadrul subliniază necesitatea cetățenilor europeni de a comunica în două limbi, pe lângă limba lor maternă, precum și necesitatea de a promova învățarea precoce a limbilor străine. De asemenea, învățarea limbilor străine a dobândit un loc de frunte și în cadrul inițiativei integrate în strategia globală a Uniunii Europene – „Europa 2020” – promovare inteligentă, durabilă și favorabilă [1].

Întru facilitarea înțelegerii reciproce, promovarea diversității lingvistice și culturale în Europa, Uniunea Europeană a elaborat o serie de documente cadru ca sursă de legitimare și standardizare a demersurilor educative, prin care se recomandă dezvoltarea unui mediu favorabil și prietenos pentru învățarea limbilor străine, antrenarea copiilor/elevilor în evenimente interculturale și optează pentru o educație plurilingvă, astfel încât toți cetățenii europeni, pe lângă limba maternă, să cunoască cel puțin două limbi străine.

Vorbind despre importanța comunicării într-o limbă străină, nu trebuie să neglijăm faptul că aceasta este una din competențele-cheie stabilite de Comisia Europeană. Acum câțiva ani, un eveniment a schimbat radical atitudinea față de limbile străine din lume, în primul rând în Europa. Este vorba de apariția Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi: învățare, predare, evaluare

[1] și a Portofoliului European al Limbilor: ghid pentru profesori și formatori ai cadrelor didactice [7]. Aceste două documente au revoluționat concepția studierii limbilor străine, propunând o scară de eșalonare a cunoștințelor și mai ales a competențelor în domeniul predării-învățării limbilor.

Apariția Cadrului European Comun de Referință pentru Limbi (CECRL) a constituit un factor de importanță majoră în studierea limbilor străine în Europa, dar și în Republica Moldova, fiind primul instrument de politică lingvistică care abordează transversal studiul limbilor străine. Acest document a deschis o nouă perioadă în istoria predării și învățării limbilor străine, prezentând un complex de niveluri de competențe care urmează a fi dezvoltate la copii, elevi și adulți în procesul studierii limbilor străine în Europa. Totodată, CECRL a oferit o bază comună pentru elaborarea programelor de învățare a unei limbi străine pe niveluri, a conținuturilor și a recomandat criteriile de măsurare și apreciere a competențelor lingvistice în Europa.

Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi descrie în mod exhaustiv ce trebuie să învețe persoanele care studiază o limbă, pentru a o utiliza în scopuri comunicative; el enumeră cunoștințele și deprinderile pe care acestea trebuie să le însușească și să le dezvolte, pentru a avea un comportament lingvistic eficace. Descrierea înglobează, de asemenea, contextul cultural, care constituie suportul unei limbi. În fine, Cadrul de referință definește nivelurile de competență, care permit de a măsura progresul copilului/elevului la fiecare etapă a procesului de învățare și în orice moment al vieții [1].

Documentul a fost conceput pentru a depăși dificultățile de comunicare, pe care le întâmpină profesioniștii din domeniul limbilor moderne, dificultăți datorate diferențelor existente între sistemele educative. Cadrul oferă administratorilor din domeniul educației, persoanelor responsabile de elaborarea programelor, de pregătirea cadrelor, profesorilor, membrilor juriilor de examinare etc. instrumentele, care le vor permite să mediteze asupra activității lor ordinare în vederea reconsiderării și coordonării eforturilor lor, pentru a garanta că aceste eforturi răspund nevoilor reale ale elevilor de care sunt responsabili.

Astăzi, școlii i se cere să facă față atât provocărilor prezentului, cât și așteptărilor viitorului, să dea răspunsuri complete situațiilor complexe, să reflecteze în interior ceea ce se întâmplă în societate, opțiunea strategică a ultimilor ani în politica educațională este aceea de a asigura calitate în educație, după cum este stipulat în Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014–2020 „Educația-2020” [12].

În contextul societății actuale, cunoașterea unei limbi străine de circulație internațională constituie o competență esențială. În aceste condiții, apare necesitatea ca atât copiii cât și elevii să fie capabili să comunice într-o limbă de circulație internațională [11].

Documentele de politici lingvistice și educaționale arată că, de-a lungul anilor, Europa a asistat atât la o scădere a vârstei copiilor de la care se începe învățarea limbilor străine, cât și în ceea ce privește lărgirea numărului și a spectrului de limbi (două și mai multe limbi străine) învățate, astfel ajungându-se la o practică de *educație plurilingvă*. S-a constatat că, pe lângă faptul că pune

bazele pentru învățarea ulterioară, învățarea limbilor străine la o vârstă fragedă poate influența benefic atitudinea față de alte limbi și culturi. Aceasta este motivația principală aflată la baza diverselor inițiative ale Comisiei Europene menite să promoveze învățarea limbilor străine de la o vârstă fragedă și să sprijine cercetările în acest domeniu.

Tendința menționată s-a conturat între 1984 și 2007, când în jur de 10 țări au scăzut cu cel puțin trei ani vârsta la care copiii/elevii încep învățarea unei limbi străine. Aceste modificări au fost înregistrate în special în perioada 2003 și 2007. Pe lângă aceste modificări în curriculumul secundar, au existat evoluții la nivel primar. În unele țări, educația timpurie a limbilor a fost opțională, dar practică pentru mai multe decenii. În plus, a fost introdusă învățarea limbii străine din primul an de învățământ primar.

Tendința de învățare precoce a LS se manifestă și în învățământul preșcolar din Republica Moldova, fiind caracteristică mai ales pentru școlile și grădinițele din mediul urban, unde părinții și copiii solicită cursuri opționale de învățare a unei limbi străine chiar înaintea clasei I practică în clasele bilingve și a II-a, vârsta școlară tradițională de debut a învățării obligatorii a unei limbi străine.

Privită din perspectiva educației europene pentru limbi, această tendință se înscrie în contextul educației permanente și derivă din concepția învățării pe tot parcursul vieții, care este specifică pedagogiei contemporane și care tratează educația ca o practică de învățare permanentă, încurajează achiziția de competențe lingvistice prin mijloacele educației plurilingve, recomandând începerea cât mai devreme a învățării unei limbi străine și prelungirea ciclului de bază al învățării dincolo de nivelul vârstelor școlare și postșcolare [5].

Politica lingvistică europeană a început să se focalizeze cu insistență pe problematica învățării precoce a limbilor străine și pe importanța sa covârșitoare în dobândirea competenței de comunicare interculturală. Regăsim astfel următoarea idee în Planul de acțiune pentru învățarea limbilor străine și diversitate lingvistică (2004-2006): „*Statele membre trebuie să vegheze cu prioritate ca limbile străine să fie predate efectiv încă din grădiniță și școala primară, niveluri la care se formează principalele comportamente față de celelalte limbi și culturi, perioade în care sunt așezate bazele necesare învățării ulterioare. [...] Tinerii elevi devin conștienți de propriile lor valori și determinări culturale și încep să aprecieze alteritatea, manifestă mai mult interes față de ceilalți [...]. Părinții și personalul didactic ar trebui să fie mai bine informați în privința avantajelor pe care le prezintă învățarea limbilor străine de la o vârstă fragedă.*” [Apud 6].

În prezent, învățarea precoce a limbilor a devenit, fără doar și poate, unul dintre principalele câmpuri de acțiune din domeniul practicilor pedagogice și al sistemelor educative, după cum semnalează și **Cadrul strategic pentru multilingvism** [6].

Se consideră că învățarea limbilor străine din educația timpurie poate accelera procesul de asimilare a acestora, poate îmbunătăți capacitatea copiilor de a se exprima în limba maternă și îi poate ajuta să obțină rezultate mai bune și în alte domenii.

Pe lângă faptul că pune bazele pentru învățarea ulterioară, învățarea limbilor străine în educația timpurie poate influența atitudinea copilului față de alte limbi și culturi. Aceasta este motivația principală aflată la baza diverselor inițiative ale Comisiei Europene menite să promoveze învățarea limbilor străine încă din educația timpurie și să sprijine cercetările în acest domeniu [21].

Copiii de vârstă preșcolară, inclusiv cei din Republica Moldova, trăiesc astăzi într-un mediu lingvistic foarte diversificat. Procesele globale și tehnologiile de comunicare conduc la o relație modificată cu limbajul acestora chiar de la naștere, mediul educațional fiind marcat de multiculturalism și multilingvism de foarte devreme. Diversitatea culturală și lingvistică a lumii contemporane se manifestă nu numai în grădinițe și școli, ci și în familie, dar și în vecinătatea copilului. Copiii descoperă astăzi multilingvismul mai degrabă ca o normalitate și simt că învățarea limbilor străine este necesară și utilă.

Dacă înainte de mijlocul secolului XX se considera că învățarea unei limbi străine poate consuma resurse cognitive importante, ultimele decenii au cunoscut o creștere accentuată a studiilor care au oferit date empirice despre avantajele pe care aceasta le are asupra dezvoltării cognitive. Astfel, cercetători precum O. Adesope ș.a. au demonstrat că învățarea precoce a unei limbi străine poate să îmbunătățească atenția copiilor, capacitățile lor de reprezentare simbolică și abstractă, memoria de lucru. Mai mult decât atât, poate îmbunătăți atitudinile sociale și schimba în pozitiv percepția interpersonală și de intergrup [20]. Cercetătoarele din Rusia A. Кулыгина și M. Кирианова susțin că asimilarea unei culturi străine la vârsta preșcolară este un mijloc de îmbogățire a valorilor spirituale ale copilului, de dezvoltare a percepției limbilor străine și trezește interes comparativ față de cea maternă. Astfel se pun bazele pentru însușirea ulterioară și a altor limbi străine, se lărgesc orizonturile cunoașterii, se dezvoltă gândirea și memoria, se cultivă respectul față de alte popoare [13, p. 5]. În general, învățarea precoce a unei limbi străine a fost asociată cu performanțe școlare superioare, cu creșterea capacității de înțelegere a nevoii de comunicare [17], a creativității [22], a capacității de învățare în general [18], precum și cu încetinirea procesului de îmbătrânire a creierului [14].

Pentru a justifica rolul limbilor străine în educația timpurie, W. Riwiers aduce câteva argumente convingătoare: cunoașterea unei limbi oferă copilului posibilitatea unui acces direct la o altă cultură; îl introduce pe copil într-o activitate ce poate fi plăcută și profitabilă pentru el în timpul liber (un factor a cărui importanță sporește pe măsură ce timpul de lucru descrește la multe alte ocupații); intensifică interesul și plăcerea de a cunoaște, călători; îi oferă individului posibilitatea de a corespunde cu persoane din alte țări; deschide accesul la noi surse de informare; predată în mod adecvat, îi oferă o experiență în învățarea limbilor străine, ceea ce îi va da posibilitatea, la nevoie, să învețe mai târziu o altă limbă într-un mod mai eficient [10, pp. 32-33].

Totodată, s-a constatat că începerea învățării limbilor străine în educația timpurie poate accelera procesul de asimilare a cunoștințelor, poate îmbunătăți capacitatea copiilor de a se exprima în limba maternă și îi poate ajuta să obțină rezultate mai bune și în alte domenii [14; 15; 16; 19].

Deci, învățarea limbilor străine trebuie înțeleasă mai mult decât ca simplă parte a procesului educațional. Ea reprezintă o bază pentru îmbunătățirea perspectivei de învățare la nivel profesional, dar și cultural. Un stat care își dorește să fie competitiv și performant la nivel european și mondial trebuie să trateze chestiunea învățării limbilor străine ca o prioritate a sistemului național de învățământ. Mai mult ca atât, studiul limbilor străine este unul dintre principalii factori necesari pentru asigurarea calității educației lingvistice ca mijloc multicultural multifuncțional, orientat spre a crea noi atitudini și comportamente în condițiile moderne ale vieții umane.

Bibliografie:

1. Cadrul European Comun de Referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare. Trad. din l. fr. de Moldovanu G. Chișinău, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2003.
2. Cadrul Strategic pentru Educație și Formare Profesională („ET 2020”). http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_ro
3. Codul Educației al Republicii Moldova: Nr. 152 din 17.07.2014, cu modificările și completările ulterioare. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, Nr. 319-324 (634).
4. Comunicarea comisiei către parlamentul european, consiliu, comitetul economic și social european și comitetul regiunilor. Multilingvismul: un avantaj pentru Europa și un angajament comun. COM (2008) 566 final. Bruxelles, 18.9.2008. [citată 26.0.2017]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52008DC0566>
5. Hadîrcă M. et al. Educația integrală. Fundamentări teoretico-paradigmatice și aplicative. Chișinău, IȘE (Tipogr. „Cavaioli”), 2015.
6. Petrescu A. Formarea profesorului de limbi străine din învățământul preșcolar și primar din România. București, Editura Universității din București, 2012.
7. Portofoliul european al limbilor: ghid destinat profesorilor și formatorilor cadrelor didactice /D. Little, R. Perclová; trad. din lb. fr.de G. Moldovanu. Chișinău, F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2003.
8. Rezoluția Consiliului de la Barcelona, martie 2002. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu>.
9. Rezoluția Consiliului referitoare la o Strategie Europeană pentru Multilingvism. Strasbourg, 2008. [citată 02.12.2015]. Disponibil: <http://eurlex.europa.eu>
10. Rîwers W.M. Formarea deprinderilor de limbă străină. Trad. E. Noveanu. București, E.D.P., 1997.
11. Samfira C. Eficiența învățământului preșcolar cu predare în limba engleză. In: Revista Ecostudent, 2015, Nr. 5, pp. 46-48. [citată 06.03.2020]. Disponibil: http://www.utgjiu.ro/ecostudent/ecostudent/pdf/2015-05/11_Samfira%20Silvia-Cristina.pdf
12. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”, aprobată prin Hotărârea Guvernului RM nr. 944 din 14 noiembrie 2014.
13. Кулагина И.Ю. Возрастная психология: развитие ребенка от рождения до 17 лет / Ун-т Рос. акад. образования. 5-е изд. М.: Изд-во УРАО, 1999.
14. Barac R., Bialystok E. Bilingualeffects on cognitive and linguistic development: role of language, cultural background, and education. In: ChildDevelopment. Nr. 83. Mar.-Apr., 2012.

15. Birdsong D. Age and second language acquisition and processing: A selective overview. In: *Language Learning* 2006, 56 (S1), pp. 9-49.
16. Bruner, J.S. *Early Social Interaction and Language Acquisition*, în H. R. Schaffer (ED.), *Studies in Mother – Infant Interaction*. London: Academic Press, 1977.
17. Genesee F. *Learning Through Two Languages – Studies of Immersion and Bilingual Education*. Newbury House Publishers. Cambridge, Massachusetts, 1987.
18. Harley B., Hart D. Age, aptitude and second language learning on a bilingual exchange. In: P. Robinson (ed.). *Individual differences and Instructed Language Learning*. Amsterdam: John Benjamins, 2002. pp. 46-73.
19. Johnson J.S., Newport E.L. Critical period effects in second language learning: The influence of maturational state on the acquisition of English as a second language. In: *Cogfire, Psychology*, 1989, v. 21, pp. 60-99.
20. Johnstone R. *Addressing „the age factor”: Some implications for language policy*. Strasbourg: Council of Europe, 2002.
21. *Language learning at pre-primary school level: making it efficient and sustainable a policy handbook*. Brussels: European Commission, 2011.
22. *The Benefits of Early Language Learning (ELL) section 4 from: language learning at pre-primary school level: making it efficient and sustainable. a policy hand book*. European Strategic Framework for Education and training (ET 2020), Brussels, July 2011. [citat 17.03.2020]. Disponibil: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/early-language-learning-handbook_en.pdf